

ЩОДО ПРАВОВИХ ПІДСТАВ НАБУТТЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ В УКРАЇНІ

Микола Васильович КОВАЛЕНКО,

*здобувач освіти першого року навчання,
спеціальність 081 - Право, третій науковий рівень
доктор філософії PhD, кафедри права гуманітарно-
правового факультету Національного
аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»,
<https://orcid.org/0000-0002-8232-3158>*

За оцінками Управління Верховного комісара ООН з прав людини, 281 мільйон осіб, а це майже 3,6% від всього населення світу, на даний час проживають за межами своєї країни походження [1], для багатьох із них міграція характеризується різним ступенем вимушеності. В Україні ця цифра станом на 01 січня 2021 року складала 2255 осіб.

Все більша кількість мігрантів змушена покинути свої домівки в зв'язку зі складними ситуаціями в країнах їх походження, та звертатися до третіх країн, в тому числі й до України, з проханням надання їм притулку.

В Україні існує формальна юридична процедура, в ході якої міграційні органи намагаються оцінити обґрунтованість та наявність підстав для визнання заявника біженцем та надання йому притулку. Часто цей процес займає місяці, а то й роки, а особи, які чекають рішення потрапляють в глухий кут з правової точки зору, оскільки не можуть бути законно працевлаштованими, або отримувати доступ до соціальних послуг.

Однак для набуття статусу біженця в Україні особа, що звертається повинна мати правові підстави, що чітко прописані не тільки в національному законодавстві України, а й відповідають Конвенції про статус біженців 1951 року та Протоколу щодо статусу біженців 1967 року.

Конвенція про статус біженців 1951 року розкриває правові підстави для отримання статусу біженця за допомогою самого терміну, та встановлює, що «біженець» означає особу, яка: через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань [2].

Поняття «біженець» та правові підстави набуття цього статусу, закріплені в Конвенції про статус біженців 1951 року цілком співпадає з визначенням поняття «біженець» та правових підстав набуття такого статусу, викладених в статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [3].

На практиці виникає проблема щодо хибного розуміння самого поняття «біженець», та неправильного уявлення про підстави для визнання біженця з

боку осіб, які звертаються за отриманням такого статусу до компетентного органу, що призводить до дуже частих відмов у наданні статусу біженця міграційним органом.

З метою уникнення неналежного розуміння поняття «біженець» та підстав для отримання такого статусу, слід більш детально розкрити зміст відповідних правових підстав.

Під час вирішення питання щодо надання статусу біженця повинні враховуватися всі чотири підстави. Немає значення, чи склалися обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідування за однією з наведених ознак чи за декількома.

Обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженця. Цей критерій складається із суб'єктивної та об'єктивної сторін.

Суб'єктивна сторона полягає у наявності в особи зазначеного побоювання. Побоювання є оціночним судженням, яке свідчить про психологічну оцінку особою ситуації, що склалася навколо неї.

Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Отже, особа може бути визнана біженцем тільки у випадку, якщо відповідає вищевказаним критеріям. Економічні, особисті, побутові або інші обставини, через які особа залишила та не може або не бажає повернутися до країни походження, не дають підстав для отримання статусу біженця в Україні. Такого висновку дійшов Касаційний адміністративний суд у складі Верховного суду в Постанові від 04 жовтня 2018 року по справі № 826/1407/16 [4].

Крім того, важливою умовою для надання статусу біженця є те, що наявність правових підстав для цього повинна існувати у заявника станом на момент звернення до компетентного міграційного органу, а також станом на момент розгляду заяви та вирішення питання Державною міграційною службою про надання статусу біженця в Україні.

Таким чином, для уникнення отримання відмови від міграційного органу у наданні статусу біженця, особі, що звертається з заявою про отримання такого статусу варто заздалегідь розуміти підставу, встановлену законом, з якою ця особа буде звертатися до міграційної служби за захистом та об'єктивне існування такої підстави в заявника. Це є важливим, оскільки обов'язок доказування покладається на заявника, який зобов'язаний надавати правдиві обґрунтування фактів, викладених у заяві, і щоб на підставі цих фактів могло бути прийняте належне рішення. Це означає, що заявник має переконати посадову особу органу міграційної служби в правдивості своїх фактичних тверджень [5].

Список використаних джерел:

1. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. About migration and human rights. URL: https://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/Pages/MigrationAndHumanRightsIndex.aspx?gclid=Cj0KCQiAqbyNBhC2ARIsALDwAsDzXDw3gUVHFz4xAoOP4IOAKs6YPt3skeOPuYvQrolD0NTEzjC4SYaAui6EALw_wcB

2. Конвенція про статус біженців 1951 рік. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#top

3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Закон України. Відомості Верховної Ради України (у ред. від 03.03.2021 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>

4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76941213>

5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72694906>